

2. Освітні технології: Навч.-метод. посібн. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська; За ред. О. М. Пехоти. К.: А.С.К., 2003. 255 с.
3. Соловьева Л. Ф. Компьютерные технологии для учителя. СПб.: БВ-Петербург, 2003. 160 с.
4. Створюємо презентації. Power Point Упор. І. Скляр. К.: Ред. загальнопед. газети, 2005. 112 с. (Б-ка «Шкільного світу).

Кривенко Н., учитель образотворчого мистецтва, Полтавська гімназія № 13
Полтавської міської ради Полтавської області
(м. Полтава)

КОСТЮМ У КОНТЕКСТІ ТВОРІВ СЕРГІЯ ВАСИЛЬКІВСЬКОГО

Серед українських живописців кінця XIX – початку XX ст. почесне місце посідає Сергій Васильківський, який присвятив життя й талант мистецькому виявленню глибинної сутності й душі рідного краю.

Твори Сергія Васильківського є самобутнім яскравим взірцем глибокого самовираження й високого професіоналізму видатного живописця (М. Безхутрий, І. Огієвська, І. Пільгук, М. Рутковський та ін.). На них живе мальовнича Україна, яку художник знав, розумів і зворушливо любив. Він досить влучно у своїх роботах зображував побут українського народу, тим самим демонстрував його етнічну неповторність у світовій культурі.

Однією з невід’ємних ознак етносу в цілому й кожної особистості зокрема є костюм (М. Білан, З. Васіна, Х. Вовк, О. Воропай, Т. Кара-Васильєва, О. Косьміна, К. Матейко, Т. Ніколаєва, М. Селівачов та ін.). Порівняно з іншими видами мистецтва й творчої діяльності людини (архітектурою, живописом, літературою) безпосередньо пов’язаний із людиною костюм значно швидше й активніше реагує на події в країні, зовнішні впливи, зміни в естетичних поглядах та духовному житті народу. Історія костюма розкриває соціальну структуру суспільства кожного періоду, взаємодію людини й суспільства. Традиційний костюм, його походження та еволюція, формування локальних і національних ознак, практичний досвід підкреслюють специфіку конкретного етносу і є важливим історичним джерелом, яке відображає матеріальну, духовну й художню сфери культури народу.

Однак у цілому проблема зображення костюма у творах відомих художників потребує системного й послідовного вивчення.

Як свідчать дослідження мистецтвознавців (М. Білан, З. Васіна, Х. Вовк, Щ. Воропай, Т. Кара-Васильєва, О. Косьміна, К. Матейко, Т. Ніколаєва, М. Селівачов та ін.), духовний і творчий потенціал народу завжди нерозривно пов’язаний із усебічним знанням своєї історії, її місця та ролі у світовій культурі [1; 2; 5; 6; 7].

Ретроспектива традиційного побуту, творчого досвіду, духовної культури не тільки нагадує нам історію, наше минуле, але й звернена, спрямована до сучасного та майбутнього

(Р. Захарчук-Чугай, Н. Здоровега, О. Кульчицька, М. Майєрчик, Я. Прилипко, К. Стамеров, Г. Щербій та ін.).

Костюм є виразником матеріально-духовної культури народу [1; 6; 7].

Цінність і багатство українського народного вбрання відображено в літературних творах, звичаях, спогадах і записах українських письменників, поетів (Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського, І. Нечуя-Левицького, Т. Шевченка, І. Франка та ін.), художників (П. Мартиновича, С. Васильківського, Т. Калиновського, В. Маковського, О. Сластіона, В. Тропініна, К. Труговського, М. Пимоненка та ін.).

На костюмі українців суттєво позначилась етнічна історія народу: поступове заселення українських земель, яке супроводжувалося змішанням культур різних районів; перебіг контактів зі слов'янськими та неслов'янськими, сусідніми та віддаленими народами. Так у процесі історичного розвитку українських земель окреслювалися локальні особливості національної культури, що набуло виразного відбитку й в одязі.

Протягом усього свого розвитку одяг відтворював певну еволюцію світогляду окремої людини, нації, суспільства: їхнє ставлення до різних навколишніх явищ, формування й розвиток звичаїв, обрядів, вірувань тощо. Отже, вивчаючи одяг, можна простежити особливості духовної культури народу. Крім того, в одязі втілюються потяг людини до прекрасного, її художньо-естетичні погляди й смаки, що робить одяг вагомю частиною мистецтва.

В образотворчому мистецтві України кін. XIX – поч. XX ст. помітне місце належить творчості видатного українського живописця Сергія Васильківського [14; 15].

Народився Сергій Васильківський у м. Ізюмі на Харківщині. Перші знання з малювання та живопису здобув у Харківській гімназії в живописця Дмитра Безперчого – учня Карла Брюллова. У 1876-1885 рр. навчався в Петербурзькій академії мистецтв, яку закінчив із великою золотою медаллю, і був призначений пенсіонером академії на чотири роки, два з яких провів за кордоном, переважно у Франції. Як митець Сергій Васильківський формувався під впливом української та російської демократичних культур другої половини XIX ст., а також світових надбань образотворчого мистецтва. Повернувшись на батьківщину в 1888 р., художник оселився в Харкові, багато подорожував Україною, бував у Криму та на Кавказі [12].

Творчим кредо Сергія Васильківського були його слова: «Благороднішого за рідні сюжети в мистецтві нічого не буває».

Сергій Васильківський писав картини на теми історії та побуту України, звертався до жанру портрета, вивчав і замальовував народні орнаменти та архітектуру [11].

У жанрових творах Сергій Васильківський правдиво й характерно показав розмаїтє життя селян, епізоди з їхнього побуту, поетичні народні звичаї, убрання [9; 10].

Українське народне вбрання є утилітарним виробом, який має важливе значення для життя людини; засобом задоволення потреб; предметом художньої й матеріальної культури українців; різновидом декоративно-прикладного мистецтва; мистецьким твором, що вирізняється матеріалом, з якого він виготовлений, характером виготовлення, принципами та прийомами втілення образу, художніми особливостями форми та оздоблення; символічним кодом, у якому повідомляється про його призначення; оберегом для людини, яка його одягає. Також воно є частиною соціальної й культурної спадщини, у якій зафіксовано досвід

українського народу щодо використання матеріалів, композиційно-колеристичних та формоутворювальних рішень, дотримання особливостей крою та з'єднання окремих частин одягу, добору й виконання його оздоблення, об'єднання елементів натільного, нагрудного, поясного одягу, головних уборів, поясів, взуття й прикрас, єдиний гармонійний комплект (стрій), характерний для певного географічного регіону України [8].

Більшість історичних картин художника присвячено зображенню українських козаків [15].

Сергій Васильківський уводить зображення народного костюма як елемент побутової картини «Околиці Полтави» (1893) або сюжетної картини «А що мати скажуть?» (1911), доповнює пейзажі постатями козаків в історичному вбранні, наприклад «На варті» (1890) або «Козак в степу. Тривожні ознаки» (1905) [13].

В усі часи одяг свідчив про становище людини в суспільстві; у різні історичні епохи існували чітко визначені вимоги до вбрання на свято, у будні, під час виконання певних обрядів. Саме тому одяг не тільки захищає людину від впливу зовнішнього середовища, а й становить важливу складову частину як матеріальної, так і духовної культури народу. Костюм є виразником соціальної та індивідуальної характеристики людини, її віку, статі, характеру, естетичного смаку [8]. Прикладом цього є історична картина «Вибори полковником Мартина Пушкаря» (1900) [11].

В основному український національний одяг має однакові складові. Увесь одяг відрізнявся залежно від пори року (літній і зимовий), соціального стану населення українських земель (шляхта, козаки (військовики), міське населення, посполиті, сільське населення, чумаки), від природо-кліматичних особливостей місцевості, тобто одяг населення лісової смуги (Полісся) відрізнявся від одягу гірського населення (гуцулів, бойків, лемків) та від лісостепових (Поділля, Наддністрянщина, Слобідська Україна) або степових земель (Запорозжя, Бессарабія) [6; 8].

Наприклад, на картині Сергія Васильківського «Гуцульська церква в м. Зеленому» (1900) зображені постаті в гуцульському вбранні [3; 4].

Сергій Васильківський, будучи великим патріотом, разом із М. Самокишем видав альбом «З української старовини», створивши для нього численні портрети полковників і гетьманів в історичних костюмах.

Отже, роботи Сергія Васильківського, які висвітлюють тему України, а відповідно і народного вбрання, допомагають пізнанню матеріального й духовного світу українського народу, є самобутнім яскравим взірцем глибокого самовираження й високого професіоналізму. Тому творчий доробок Сергія Васильківського потрібно активно досліджувати та вивчати на уроках історії, мистецтва та образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Білан М., Г. Стельмашук. Український стрій. Львів : Фенікс, 2000. С. 328.
2. Васіна З. О. Український літопис вбрання: [Книга-альбом]. К. : Мистецтво, 2003. С. 448.
3. Васильківський Сергій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://1576.ua/people/6939>.
4. Васильківський Сергій Іванович [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Васильківський_Сергій_Іванович.

5. Матейко К. І. Український народний одяг : Етнографічний словник. К. : Наук. думка, 1996. С. 120.
6. Ніколаєва Т. О. Український костюм : Надія на ренесанс. К. : Дніпро, 2005, С. 326.
7. Селівачов М. Народний костюм як виразник національної ідентичності. *Зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф.* К. : ТОВ «ХІК», 2008. С. 301.
8. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс. К. : Дніпро, 2005. С. 326.
9. Реалізм (живопис) [Електронний ресурс]. Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Реалізм_\(живопис\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Реалізм_(живопис)).
10. Рутковський М. Сергій Васильківський. Прага : Вид-во Укр. Молоді, 1927, С. 6–18.
11. Сергій Васильківський (1854–1917) : альбом. К. : Артанія Нова, 2006. С. 7–21.
12. Сергій Іванович Васильківський – український живописець, пейзажист [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://fakeoff.org/uk/culture/sergiy-ivanovich-vasilkivskiy-ukrainskiy-zhivopisets-peyzazhist>.
13. Яворницький Д. З української старовини : альбом. Малюнки Миколи Самокиша, Сергія Васильківського. К. : Мистецтво, 1991.
14. File : Sergiy Vasytkivskiy-Zaporozh.jpg [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sergiy_Vasytkivskiy-Zaporozh.jpg.

Кошиль В., викладач, Глобинська дитяча школа мистецтв
(м. Глобине)

ПОСТАНОВКА ТВОРЧОГО НАТЮРМОРТУ: НАВЧАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА ЕСТЕТИЧНІ ВИМОГИ

Натюрморт – перший крок у підготовці учнів мистецької школи до творчого та професійного розвитку. Дух часу відбивається в кожному об'єкті навколо нас, насамперед, у побутових речах, які часто стають предметами зображення. Тому важливо вносити до змісту натюрморту автентичний алегоричний зміст.

Майже кожний художник приділяє увагу натюрморту і працює над ним. Відомі натюрморти М. Врубеля, А. Ерделі, К. Коровіна, І. Крамського, І. Левітана, І. Рєпіна та багатьох інших художників. Причина такої зацікавленості натюрмортом у тому, що художник має справу не з готовою натурою, а сам створює її, поєднуючи різні предмети в цілісну групу, яка відповідає певним навчальним завданням та естетичним вимогам.

Загальну теорію естетичного виховання особистості висвітлено у працях Б. Неменський, Г. Шевченко, А. Щербо [5] та ін.; методику навчання образотворчого мистецтва розробили Г. Беда [1], В. Щербаков [4], проблеми опанування живопису досліджували Ю. Гренберг [2], А. Кантор [3] та ін.

Мета даної статті – визначити навчальні завдання та естетичні вимоги до творчого натюрморту, у постановці якого беруть безпосередню участь діти.

Натюрморт називають камерною музикою живопису. В ньому можна простежити